

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 82-31:821.111

СНЕЖАНА ВУКАДИНОВИЋ

Лоренс Дарел

ГРЧКА ОСТРВА

Карпос, Библиотека Панелинион, Београд, 2007.

Овај пут из Библиотеке Панелинион у преводу Соње Васиљевић стигло је необично путописно дело «Грчка острва», култног писца Лоренса Дарела (1912-1990).. Био је то један од последњих неукротивих хелонофила 20. века. Писац се вратио Медитерану, теми коју је најбљје познавао и волео. Узбудљиво, аутобиографски, *веома лично*, како сам каже у предговору, Дарел плете светлост ружопрстих зора са мирисом историје, архитектуре, митологије, географије, флоре, фауне и коначно људи. Описујући грчка острва он истовремено покушава да направи студију боја грчког неба, вода, лековитих извора, морских таласа, студију древних и затурених острвских обичаја, заборављених божанстава, племена и хероја. Веома вешто конструише време, циљеве и мноштва наслојених цивилизација које су обитавале једна на другој. Дело садржи изузетне податке утемељене у разноврсним историјским изворима. Наводи искуства «сезонског» исламисте и пријатеља Кимона Фрајера, помиње велике познаваоце грчког света: Лосона, Братфорда, др Стамидиса као изворе и главне неимаре у грађењу ове необичне путописне приче.

Постоји преко 2000 грчких острва, од којих су многа само стеновито гребење, тек са једном ливадам на на којој, једном годишње, пастир напаса своје стадо, пошто га је довезао преко воде. Насељена оства се разликују по величини и броју популације, има их од оних са једним мајушним селом од сто душа, до веома пространих. Нека веома мала се налазе у поседу власника бродова и просечни туриста ће их, како се догађало, а и данас се догађа, видети једино случајно. Писац је замислио да овај водич за грчку културу у вишемиленијумском трајању започне са Јонским острвима (Крф, Паксос, Антипаксос, Лефкада, Итака, Кефалонија, Закинтос). Потом обилази острва јужне Егеиде (Крит, Китера, Антикитера, Санторини), јужних Спорада (Родос, Карпатос, Нисирос, Касос, Тилос, астипалеја, Сими, Кастелоризо, Кос, Калимнос, Лерос, Патмос, Икарија), северних Спорада (Самос и Хиос), северне Егеиде (Лезбос, Лемнос, Самотрака, Тасос, Скијатос, Скопелос, Скирос), Киклада (Наксос, Парос, Микнос, Делос Ренија, Тинос, Андрос, Сирос, Китнос, Кеј, Серифос, Сифнос, Кимолос, Милос, Сикинос, Аморгос, Фолегандрос, Иос) и домаћих острва како назива Саламину, Егину, Порос, Хидру и Спецес.

Важно питање, које ће се родити у читаочевој глави је, зашто нема помена о Кипру, том најгрчкијем од грчких острва, острва на коме локални говор сељака садржи најстарије дорске облике и где је у Пафосу, између осталог, тако ми Херакла, рођена богиња Афродита. За ово «необично» изостављање, а за нас тако важно острво, бар што се тиче нашег савременог политичког ангажмана и гусарске мапе без које не можемо да дођемо до чудесног блага, Дарел дипломатски са ваљаним разлогом заобилази. Његово искуство је више од мудрсти када је реч о Кипру о коме је још 1977. записао само ово *Садашња трагична ситуација је дала његовој савременој историји привремену природу која се сваког тренутка може решити или променити плодноним грчко-турским преговорима. Како се не би прејудицирали такви преговори или затвориле спорне тачке, што је већ довољно наудило односима између ових двеју великих земаља, веровао сам да би било најбоље изоставити ово острво.*

Дарел гласно и еклектично промишља о фундаменталним цивилизациским суштинама које су добиле нову форму етике и естетике. Педерастича, на пример, прожелла је грчку културу, као 578

неопходна црта надмоћног грађанства. Овај занимљив проблем Аристотел објашњава као посебно средство за ограничавање броја становништва. *Али, нама који још обитавамо у сенци Фројда*, каже писац, *тешко је да схватимо шта је све то значило људима који су тада живели са тим..* На Хиосу путописац препознаје потомак последњих обојених Амазонки у оним плавим лепотицама, познатим у Турској као Киргизжанке које су се прославиле својим високим угледом, као нарочите даме у харему. То су исте оне плавооке жене, тврди Дарел, скоро златне свилене косе, лица попут месеца и слатког округлог подбрата. А онда у тој зеници мита и историје сећа се свога професора старогрчког језика господина Гамона и освежава професорову тврдњу о грчком храму *тврдио је да храм није само кућа, чак ни црква, већ својствени математички израз мушког и женског принципа, подигнутог до његових врхунских могућности.* Напуштајући свако острво па макар оно било незачињено неким богмом, јунаком, олтаром, алавошћу гладних венецијанаца или тек рођеном димотиком овај непоновљиви рукопис обојен је медитеранском импресијом; пољима мирисног оригана, усамљеним крајолицима, ројевима мува, псима или мачкама који се ваљају у врелој вулканској прашини Санторинија. Последња поглавља посвећена су цвећу, календару цвећа и светковинама на грчким острвима.

Овај врхунски књижевни стил од концизног казивања до пуне вербалне брилијантности је умешна пишчева егзибиција која читаоцу паралише сва чула. Велики поетски артизам пренет је захваљујући и преводилачкој жици самопонирања у самог Дарела, српског класичног филолога, професора и преводиоца Соње Васиљевић. Карловачки ђаци знају да је то био наш господин Гамон.

Вероватно је и овај свет био премлад 1961. кад је намерио да додели Нобела Дарелу за „Александријски квартет“. Али, пошто је управо тај исти Лоренс Дарел написао „Беле Орлове над Србијом“, те године је Нобел отишао у руке Иве Андрића. Штајнбек, Моравија, Грин и остали лауреати се нису бунили, јер, како год, сва четворица уђоше у историју са непроцењеним благом.